

Izhaja vsak četrtek
in velja s poštnino vred
in v Mariboru s pošilja-
njem na dom
za celo leto 3 gld. — kr.
„ pol leta 1 „ 60 „
„ četrt leta — „ 80 „
Naročnina se pošilja
opravništvu v stolnem
farovžu.

Deležniki tisk. društva
dobivajo list brez po-
sebne naročnine.

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v poduk.

Posamesne liste
prodaja knjigar Novak
na velikem trgu
po 5 kr. — Rokopisi
se ne vračajo, nepla-
čani listi se ne spre-
jemajo. — Za oznanila
se plačuje od navadne
vrstice, če se natisne
enkrat, 8 kr., dvakrat
12 kr., trikrat 16 kr.,
in vsakokrat za kolek
30 kr.

Kako založnice napraviti?

Glas „Gospodarjev“ v 4. listu vendar ni bil Kasandrin glas. Iz par krajev so nam došli dopisi, v katerih gospodje željo izrekajo, da še razglasimo one formalnosti, ki so potrebne, da gosposka založnico dovoli. Tej želji toliko rajši vstrezamo, ker smo prepričani, da, če se stvar le v nekterih krajih izpelje, bodo tudi še v mnogih drugih domoljubni posnemovalci se našli.

Domoljubja pa je pri tej stvari vsekako treba, kajti dobička za se ne smejo iskati moške, ki se te hvalevredne stvari lotijo; dobiček pripada ljudstvu, in to je pravo domoljubje!

Stvar se tako-le zvrši: Trije ali več veljavni mož, med katerimi mora eden biti, ki to stvar umé alj se o njej podučiti, stopi skupaj v osnovalni odbor, ki si voli načelnika. Odbor prosi dovoljenja pri deželni vladi, se ve da v slovenskem pismu. Prošnja mora imeti kolek (štempelj) za 50 kr. — Prošnji se priloži pet iztisov pravil. Prvi, izvirni iztis, mora imeti kolek za 1 gld. 15 kr., ostali štirje vsak po 15 kr. Prošnjo podpisujejočasni odborniki, njih število ni nikjer predpisano. Ob enem podamo v naslednjem pravila, ki so za mariborski okraj leta 1872 bile od gosposke potrjene, ktere se pa žalibog niso zvršile, ker se je tačas snovala eskomptna banka v Mariboru, katera je enega „narodnjakov“ tako silno mikala, da je ljudski banki hrbet obrnil in mestni banki svoje moči poklonil, drugi pa tudi pri „narodnjakih“ dovolj podpore našel ni, in tako je reč zaspala. To pa naj nikogar ne preplaši, kajti banke na Českem, Moravskem, v Ljutomeru na Štajerskem in v Zilski Bistrici na Koroškem spričujejo, da stvar gre, če je le količkaj domoljubja, to je: n e s e b i č n e v o l j e.

Zastran potrebnih knjig, delovanja, uprave in poduka o vsem tem zavračamo domoljube na

omenjeni dve slovenski založnici, katerih opravniki bodo gotovo radi postregli s pojasnili.

Pravila

(društva . . . . . ska založnice.)

§ 1. Namen. Društvo . . . . . ske založnice ima namen, svojim udom denar v zajem davati na obresti. — Delavnost društva se razteza na . . . . . ski sodnji okraj, in sedež njen je v . . . . .

§ 2. Udje. Le take osebe morejo biti društveni udje, ki stalno stanujejo v . . . . . skem okraji, in ki same smejo gospodariti.

§ 3. Nove ude sprejema odbor, vendar gre pritožba proti njegovemu odrednemu odloku do občnega zbora.

§ 4. Uprava društvenih zadev. Društvene zadeve se upravljajo in določujejo: a) po občnem zboru, b) po odboru, c) po društvenem predsojnitvu.

§ 5. Občni zbor se mora sniti saj enkrat v letu, in konci meseca sušca, in nanj se morajo povabiti vsi društveni udje, ki imajo pravico glasovanja, z oznanilom dnevnega reda posebej ter pisмено. Občni zbor se mora tudi sklicati po zahtevanju petine društvenikov.

§ 6. Sklepati se sme v redno povabljenem občnem zboru, kedar je nazoča polovica ustanovnikov; ali tudi brez te polovice, če je bil občni zbor drugi č redno sklican, s taistim dnevnim redom.

§ 7. Odbor sklicuje občni zbor, kteremu je ravnateljčasni društveni prvosednik.

§ 8. Občni zbor odločuje o vseh društvenih zadevah, ki ne spadajo po pravilih v področje drugega društvenega organa; nadalje pripada občnemu zboru:

- a) izbirati prvosednika in druge odbornike,
- b) sprejemati sporočila odborova o njegovi delavnosti,
- c) pregledati in potrditi letni račun,
- d) razdeliti čiste dohodka,
- e) spremeniti pravila, in
- f) skleniti o nehanji društva.

§ 9. Sklepa se po nadpolovični večini glasov, voli se pa po volilnih listih, in če se pri prvi volitvi ne doseže nadpolovična večina, se napravi ožja volitev.

§ 10. O vsaki seji se naj napravi zapisnik, in kar je v njem zapisano o društveni delavnosti in o sklepu računov, naj se po primernem načinu javno razglasi.

§ 11. Odbor opravlja posebne društvene zadeve, in šteje devet udov, namreč prvosednika, blagajnika, pregledovalca (knjigovođjo) in šest drugih udov. Kedar se

razširijo društvena opravila, sme občni zbor pomnožiti odbor za četiri ude, tedaj vkup do 13 udov.

Prvi odborniki se volijo na jedno leto, in izstopivši se smejo zopet voliti. Prihodnjic pa sme občni zbor podaljšati odborovo oblast na tri leta.

§. 12. Vsi dopisi in prošnje se izročujejo odboru, ki jih rešuje. Odbor se shaja vsak teden ob določenem in udom naznanjenem opravnem dnevu, da sklepa o tekočih opravilih po večini glasov v sejah, katerih se mora udeležiti nadpolovična večina začasnih odbornikov.

§. 13. Razun občnega zbora (§. 8. lit. c) imata tudi odbor in prvosednik izključljivo pravico, zahtevati od blagajničnih uradnikov pregled računov, knjig in izkaznic, nadalje pokazanje ter izročitev denarjev in blaga; odbor se tudi pooblaščuje, da:

- a) prošnje za zajme (posojila) reši po pravilih, in podaljša obroke za oddane zajme;
- b) pogodbe sklepa in se zavezuje za društvo;
- c) za društvo v zajem jemlje; vendar sme določiti občni zbor: ali za vselej ali za neki čas obroke, do katerih sme odbor v zajem jemati na nerazdeljivo zaveznost vseh udov.

§. 14. Prvosednik, blagajnik in pregledovalec so skupaj društveno predstojništvo, ki zastopa društvo na zunaj in ki mora zvrševati vse sklepe. To predstojništvo podpisuje v društvem imenu izkaznice in pogodbe, in je pooblaščen, zagovarjati društvo kot tožnika ali toženca v pravadah, poravnave sklepati, prisega nalagati, sprejemati in odvracati, plače sprejemati in pooblaščenec postavljati v te namene.

§. 15. Prvosedniku se zlasti naloži, da vodi in nadzoruje opravila, da sklicuje, vodi in sklepa seje.

§. 16. Blagajnik sprejemlje izročeni denar in blago, ga potrjuje s svojim in podpisom pregledovalca, izplačuje po storjenih sklepih in po ukazu predsednikom, ki se opira na sklepe. V blagajnikovo področje posebno spada:

- a) voditi knjige in račune o dohodkih in stroških ter predlagati odboru v vsaki seji zapis zaostankov in izkaz gotovine;
- b) pripravljati konec leta za odbor in za občni zbor račun s prilogami vred in izkaz premoženja.

§. 17. Pregledovalec nadzoruje in podpira blagajnika v poslih blagajnice, zlasti jo tudi zaklepa in se podpisuje z blagajnikom vred in vodi pregledne knjige.

§. 18. Ako se kaže potreba namestovati koga od predstojništva, mu mora odbor izmed odbornikov namestnika postaviti.

§. 19. Storjeni stroški se odbornikom in predstojnikom iz društvenega premoženja povračujejo.

§. 20. Udje, njih pravice in dolžnosti. Udje so ali ustanovniki ali društveniki.

Vsi udje imajo naslednje pravice:

- a) da se udeležujejo občnih zborov in da glasujejo o njih,
- b) da v zajem jemljejo iz društvene blagajnice.

Vsi udje so dolžni:

1. pristopnino plačevati v društveno matico;
2. nerazdeljivo porokom biti za vse dolgove in druge zaveze, ki so se društvu naložile po pravilih.

Ustanovniki pa morajo razun tega v društvu založiti sto goldinarjev.

§. 21. Pristopivši novi udje naznanijo pismeno svoj pristop in se pravomočno zavežejo v gori navedene dolžnosti.

§. 22. Pristopnina se začasno določi na 5 fl.; vendar se sme povikšati po občnem zboru.

(Konec prih.)

Štajerski dež. zbor.

XIV. Seja 5. jan. 1874. Mnogo peticij iz slovenske in nemške strani je bilo oddanih; nekatere v cestnih zadevah, nekatere pa od delalskih, izobraževalnih društev (med temi tudi od celjskega), da se jim za izobraževalne namene podpora iz deželne blagajnice dovoli. Po vsem, kar o teh društvih vemo in čujemo, je v njih ubogo malo besed o izobraževanju v obertniji in rokodelstvu, marveč vse kaj druga.

Dnevni red. V imenu dobrodelnega odbora poroča dr. Nekerman o nameščenju sekundarje v v graških deželnih bolnišnicah. Brez vse debate se sprejmo odborovi predlogi, da se postavi a) 6 sekundarjev 1. vrste z letno plačo 600 gld., prostim stanovanjem in vso postrežbo; b) 6 sekundarjev 2. vrste z letno plačo 400 gld. in enakimi pridobitki. — Ravno tako se potrdijo predlogi odborovi o preuredbi par pravil deželne norišnice v Gradcu. Vodstvo je namreč prosilo in dež. odbor je temu pritrtil, da se služba strežnikom obojega spola zboljša, število služnih oseb pomnoži itd. V ta namen so se napravile 4 vrste strežnikov; v 1. vrsti stoječi trije imajo na leto 180 gld., se postavljajo kot deželni služabniki, ter jim gre pokojnina na stare dni. Iz ene vrste se prestopa v drugo, in tako se nadjajo sposobnih in zvestih ljudi za težavno in tudi nevarno službo dobiti. Število strežnikov se ravna po številu znorelih, poprek jih sedmero enega strežnika ima.

Po predlogu Syz-evem se dovoli iz dež. blagajnice za popravo Šavniške-Wald-Troger'ske ceste, ki bo zaradi prihodnje železnice (Lieboch-Wies) posebno važna, 15.000 gld. namesto 10.000, ki jih je posebni odbor predlagal; dotični okraj pa se mora obvezati, da to cesto kot okr. cesto 2. reda v svojo skrb prevzame, ko bo popravljena. V imenu finan. odseka poroča dr. Nekerman o proračunu za porodnišnico in najdenšnico, kakor tudi za norišnico v Feldbahu (fare Strassgang). Brez vsega besedovanja se potrdijo predlogi in dovoli za prvi dve napravi 58.185 gld., za 15.094 gld. manj, kakor je dež. odbor predlagal. Ta je namreč za preskrbljenje najdencev v proračun postavil bil 52.000 gld., odbor je pa na podlagi izkazov našel, da se število najdencev enakomerno vsako leto zmanjšuje, ker se novi v preskrbljevanje več ne jemljejo. Lansko leto jih je še bilo 1686, za 559 manj od leta 1872. — Ker je lastnih prihodkov za 11.338 gld., spada še na dež. blagajnico 46.847 gld., lep strošek za brezvestne matere, ki so tudi „liberal“!

V svojih opazkah o poročilu dež. odbora stavi fin. odsek med drugim naslednji sklep, kteremu zbor brez debate pritrdi, da bi namreč dež. odbor še nadalje se pogajal z vlado, naj bi za — porodnišnico (!) iz šolskega zaloga (Studienfond) nekoliko podpore dovolila!! Šolski zalog se je napravil za cesarja Jožefa iz imetka

oropanih Jezuitov in cerkvenih družeb, ter je namenjen — kot čisto cerkveno premoženje — katoliškimi učnim namenom. Kaj ima torej s porodnišnico opraviti? Čudno, da se nobeden poslanec zastran tega ni oglasil.

Za norišnico v Feldhofu, ki se je lani o novem letu začela, se dovoli 98.084 gld., za 29.132 gld. manj kakor je predlagal dež. odbor. Ker so dohodki norišnični za 87.870 cenjeni, spada še 10.214 gld. na dež. blagajnico.

Iz poročila dež. odbora je predlagal fin. odsek nekoliko sklepov, katerim je zbor brez ugovora pritrdil. Med drugim se pripozna usmiljenim sestram, da so lani po zimi, ko ni bilo ob času selitve v novo norišnico dovolj postrežnikov, tako rade to skrb prevzele, kakor tudi vso upravo. V zahvalo za to iščejo zdaj drugih strežnikov in se bo vsa uprava svétnim ljudem izročila. Za ravnatelja je poklican iz nemškega Strassburga profesor dušnega zdravilstva, dr. žl. Krafft-Ebing, s čimur je dež. zbor prav zadovoljen. Po naših mislih bi pa za to službo treba bilo slovanskega zdravnika, ki bi znal tudi drugi dež. jezik, ker norišnica ni samo za Nemce, ampak tudi za Slovence, ki enako z unimi vred za njo plačujejo.

Potem pride na vrsto silno zanimivi predlog posebnega odbora za cestne zadeve, ki je v smislu dež. odbora predlagal, da naj dežela v lastno upravo prevzame nekatere ceste, ki so bolj imenitne gledé na živahni promet po njih, ktere bi torej nehale biti okr. ceste 1. in 2. reda; da naj dež. odbor v prihodnjem zasedanju na podlagi natančnih pozvedovanj predloži postavo, ki bi vse obsegala, kar je potrebno, da zamore dežela te ceste, ki se imajo posebej zaznamovati, na svoj strošek prevzeti. Ob enem bi naj nehale navažanje proda od strani srenj, ktere bi po nalogu dež. odbora proti povračilu pripomagale pri nadelovanji dež. cest. — Po dolgem besedovanji so vsi ti predlogi z večino glasov pokopani bili. Mislimo, da nam bodo čast. bralci hvaležni, ako jim podamo nekoliko odlomkov iz besed raznih poslancev. Iz vseh govorov škilji britka resnica, ktera se je tudi očitno izrekla, da so ceste blizo po vseh okrajih pod upravo okr. zastopov v najslabejem stanu, ker menjka prave gosposke, ktero ljudje radi poslušajo, in pa zvedencev, kteri bi kazali, kako dobre ceste napravljati in ohraniti. Ogromni stroški, ki jih okraji imajo in tudi deželna blagajnica, ki jih z denarji zalaga, so z večine — v blato vrženi denar! — Grof Platz, pobijaje iz finančnih ozirov predloge, je še posebno omenjal, da se v radgonskem okraji z rokami in voznjo delo opravlja, kar je ljudem veliko ložje, kakor vse v gotovini prilagati. Tukaj — pravi — imamo le 1 miljo dolgo okr. cesto 1. reda, ktera se pod nadzorstvom dež. cestnega komisarja v dobrem stanu ohranja, ter pomagajo srenje z delom, kar stane nad 900 gld.; ko bi

se pa nasipovanje po licitaciji razpisalo, bi stala gotovo ta milja ceste najmanj 1200 gld. Vrh tega je predlagal, da bi naj nova postava, če že obvelja, v poštev vzela tudi državno blagajnico vsaj za one ceste, po kterih se ces. pošte vozijo, ki pa ničesar ne plačujejo. — Kar zadeva delo z rokami in po navažanju so liberalni poslanci mnogo ropotali z „roboto“, češ, da je pripomoč srenječanov v naturi prava „robota“! — Kaj pa ni še hujsa robota, če se po liberalnem kopitu vse na dačni goldinar prepíše, ter morajo okraji po 40 in še več procentov v gotovini plačevati, da imajo največ dobička podvzetniki, ceste pa — rebra kažejo.

Hammer-Purgstall, ki je kot liberallec krepko se poganjal za predloge fin. odseka, je to podpiral s tem, da niso okr. zastopi za nič! „Jaz sam“ — je rekel — „bil sem 5 celih let prvosednik okr. zastopa, pa vam zamorem spričati, da so ceste silno silno slabe bile.“ — Smeš po zbornici je bil odgovor na to, in ravno tako smešno je, če ta liberalni gospod misli, da bo vsega zlega konec, ako se namesto pripomoči v naturi, le kar na vrat na nos okrajem denarne priklade naložijo.

Poslanec Lohninger je najbolj liberalnim zapravljiivcem do živega segal. Pobijal je iz denarnih ozirov predlog, češ, da bi po njem dežela zavezala se v plačila, kterih še nihčur zdaj natančno povedati ne more. Po njegovih mislih bi ta poskus deželo najmanj 200.000 gld. na leto stal, drugi govornik, pl. Kellersperg je dodal: „Letos imamo za ceste v proračunu 191.500 gld., po mojih mislih bo pa, če stavljeni predlogi obveljajo, v proračunu stalo prihodnjich 5—600.000 fl.“ — Lohninger je sloveno-graški okraj v izgled stavil, kako da se z manjšimi stroški vse prav dobro da opraviti, ako se ne silijo okraji, da vsi po enem kopitu delajo. „Naša okr. cesta“ — pravi — „je bila prav dobra za čas, ko je edini glavar Globočnik stvar v rokah imel. Se ve, da se je cesta delala pod strašilom „robote“; pa ljudje so pri tem boljše shajali kakor zdaj, ko se vse „strohnele“ navade boji, da si ljudje z delom kaj zaslužijo, ko drugega opravka nimajo. Zdaj je v navado prišlo razpisovanje nasipanja, za ktero se le eden — na kvar vseh, ki plačujejo — oglasiti zamore in to po prav visoki ceni.“ Po novi cestni postavi so povsod cestnarji potrebni; v sloveno-graškem okraji so za to postavili — proti primerni plači — ljudi ob cesti stanujoče. Ti so skrbno pazili na odločene cestne kose, in le enkrat se je zgodilo, da se je enemu mesečna plača ustavila, ker ni svoje dolžnosti storil. Pa vse to — pravi — ne sme biti, ker se mora po cestni postavi vse po enem kopitu delati. Zatorej je on za to, da se vsakemu okraju na voljo prepusti, ali hoče v denarjih ali pa v naturi k popravlanji cest pripomagati, treba samo prave oblasti, ki to v rokah ima.

Dež. odbornik, — Bog mu prizanesi — dr. žl. Conrad, poročevalec cestnih stvari v dež. odboru, je govoril tako, kakor sploh teoretiki, ki stvari ne poznajo. Pobjal je grofa Platza, češ, da ni res, da bi ljudje rajši z delom, kakor v denarjih pripomagali k popravi cest! Da se bav-bav „robote“ pri cestah več ne prikaže, je celó podpora iz dež. blagajnice vsem tistim okrajem zaklenjena, ki še hočejo po „roboti“ ceste popravljati; cestnarji so tako potrebni kot solnce na nebu itd. Naj še povemo, da je poročevalec vseh odborovih predlogov bil mladi advokat v Gradci, dr. Boess, ki nima pojma o tem, kako težko da kmetu za denar gre. — Pač prav je imel naš vrli poslanec Herman, ko je tem liberalnim gospodom rekel: „Ljudje, ki ne poznajo deželnih razmer v sedanjem in preteklem času, ker so njim po svojem rojstvu tujci, dandanas zvonec nosijo in odločujejo!“ — K sreči, da v tej reči še niso odločili! —

Na dnevnem redu je bila slednjič tudi cestnina, ki se hoče odpraviti. Ker je pa še vse negotovo, kdo da bo vprihodnje ceste vzdrževal, ostane stvar pri starem.

Gospodarske stvari.

Kaj storiti, da sadne peške lahko in hitro kali poženejo?

Jabelčne in gruševе peške, ki si jih čez zimo nabral, deni v posodo množini pešek primerno, in nalij deževnice do polovice. V to vodo vsujejo se nabrane peške in se v hiši, v kateri je navadna toplota 14—16° R. na primeren kraj postavijo. Naj dalj v 14 dneh se že prikažejo bele kali in seme se mora posejati. Pred sejanjem ga je treba na suhem suknu ali platnu nekoliko osušiti, sicer se preveč v kepice sprijema in ne dá se lahko sejati. Nalita voda se v nekterih dneh spridi in mora se z novo enake toplote zameniti. Pri viši toplini peške še prej cimijo. Akacije, ki posebno težko kalijo, se po opisanem načinu že v 14—18 dneh izcimijo. Tudi z semenom koščičastega sadja, sočivja in cvetlic je dobro tako ravnati. —

Nerodovitna sadna drevesa, ako se jim korenine dobro spodrežejo, postanejo sopet rodovitna.

Ako drevesa le slabo ženejo in vsled tega nerodovitna postanejo se nasvetuje, naj se zemlja okoli njih razkoplje, nekoliko korenin dobro spodreže, in dobro predelane, s kalijem obilno namešane, (s pepelom) prsti okoli korenin natrosi in dobro polije. Tako pomlajenje zemlje je posebno pri gruškah na kutne cepljenih in pri nekterih sortah jabelk hitrega, dobrega učinka. Najboljši čas za to je mesec april ali maj, pa tudi sept.

Metrična mera.

(Spisuje Ignacij Cizelj, učitelj.)

Drugo nedeljo po večernicah.

Rešite v nalog zadnjih danih: 1) 20 čevljev je 63 dem. 5 cm.; 2) 16 seznjev je 303 dem. 3 cm.; 3) 18·98 kr.; 4) 10·5 kr.; 5) 46·9 kr.

Kedar že bo nova mera vpeljana, in si ti deklica pojdeš kake lepe robe za oblačilo v štacuno kupovat, te bo štacunar z novo mero v roki sprejel, kateri se meter pravi. — Gotovo še prejšnji, stari, robati prač (laket, vatel) kje v kakem kotu sloni, pri katerem lahko zapaziš, da je krajši od novega — metra; zato pa ne smeš misliti, da boš sedaj za navadne denarje tudi več robe dobila.

Metrov bode, kar se že ob sebi razumi, menj potreba, kakor poprej vatlov, in novi prač bode več veljal, kakor stari. Zapomnite si to-le:

Meter ima eden vatel (laket, prač) in četr ($\frac{1}{4}$), to je 5 četr ($\frac{5}{4}$) laktov. Pri spreminjavi stare mere v novo bode račun za vsakega prav lahek; kakor n. pr.

a) En vatel platna velja 40 kr.; po čem pride meter?

En vatel ima 4 četr, meter pa 5 četr. Vatelj ($\frac{4}{4}$) velja 40 kr., en četr tedaj 10 kr.; 5 četr, t. j. en meter, pa 50 kr.

b) Iz 36 laktov se napravi 12 sraje (robač); koliko metrov se bode na ravno toliko sraje kupilo?

Ako 36 palcev 12 sraje dá, pride na eno 3 prače, — alj pa 3 metri menj 3 četr, t. j. 2 metra in četr ($\frac{1}{4}$): za 12 robač se tedaj 12krat 2 in $\frac{1}{4}$ metra potrebuje. 12krat 2 je 24, 12 četr so 3 celi, 24 in 3 = 27 metrov.

Ako bodete gospodarji na ta način računili, vas nobeden, še takó preveden štacunar, ne bode oslepariti zamogel.

Kmetje, sedaj pa pozor! — Ker se bode vse spremenilo, bo tudi prodavanje zemljišč se pridrugačilo; zatorej se naj na sledeče posebno pazi:

Mesto sedanjih štirijaških (□) seznjev bode demo vrte in njive na štirjaške (□) metre in are, cela posestva pa na hektare merili. Zapomnite si!

Štirjaški (□) meter ima 10 □čevljev in blizo 2 □palca,

štirjaški (□) seženj (klaftra) ima 3 □metre in 6 □decim.,

1 □čevlj bo imel 10 □decim.,

1 □palec (cola) bo imel blizo 7 □centimetrov.

Ako pa kdo 100 □metrov polja i. t. d. kupi, bode rekel, da je 1 ar zemlje dobil, kar je po našem računu 27 □seznjev in 29 □čevljev.

100 arov pa rečemo 1 hektar, t. j. po starem: $1\frac{3}{4}$ orala; bolj natanko pa 1 oral, 1180 □seznjev in $13\frac{1}{2}$ □čevljev. — Sedaj pa ponovite! — Koliko □čevljev in palcev je 1 □meter?

5 metr.

3 metr.

1	2	3	4	5
6	7	8	9	10
11	12	13	14	15

— Koliko □metrov in decimetrov mora biti za 1 □seženj? — Koliko dasta 2 □čevlja □decimetrov? — Koliko □centim. dajo 4 □palci? — Koliko □sežnje in čevlje dajeta 2 ara? — Koliko hektarov znašajo 3 orali?

N. pr.:

a) En oral zemlje se sedaj za 120 gld. kupi; kaj bode hektar veljal?

En hektar ima 1 in $\frac{3}{4}$ orala. En oral velja 120 gld., $\frac{1}{4}$ pa 30 gld., $\frac{3}{4}$ 90; — tedaj hektar 120 in 90 = 210 gold.

b) Kaj velja njiva, ki meri 3 are in se □seženj po 18 gld. plača?

1 ar ima 27 □sežnje in 29 □čevlje; tedaj 18krat 27 gld. = 486 gld.; ako 1 seženj 18 gld. velja, pride na □čevlj 50 kr., na 29 pa 29krat pol goldinarja, t. j. 14 gld. in 50 kr. 486 in 14 gld. 50 kr. = 500 gld. 50 kr. velja cela njiva.

Vsim starišem priporočam, da naj kakovo prosto uro čez teden odločijo mladini, koja naj natanko premeri vrt in kako bližnjo njivo z metrom, da se zvé in pregleda plan po novi meri.

5 metr.

3 metr.	1	2	3	4	5
	6	7	8	9	10
	11	12	13	14	15

Ta stvar se tako-le meri:

Vrt ima štiri-voglato podobo in meri po dolgosti 5 m., po širokosti pa 3 m., torej je njegova plan 15 □metr.,

kar se pa s tem razloži, da se vrt, njiva i. t. d. le po dolgosti in širokosti zmeri in plan se v štirjaški meri zvé, ako se širokosti z dolgostjo pošeteje. N. pr. dolgost je 3 metre, širokosti pa 2 metra = 6 □metrov.

Na večer se naj sledeče naloge rešijo.

- 1) Vatel platna velja 20 kr.; koliko meter?
- 2) Meter sukna se plača po 5 gld.; kaj velja vatel?
- 3) Koliko je 32 laktov metrov?
- 4) 15 □sežnje meri gorica in velja 620 gld.; po čem pride □meter?
- 5) Kaj velja 6 hektarov zemlje, ako 1 oral 80 gld. velja?

Dopisi.

Od Radgone, 1. febr. „Gospodar“ prinaša pogostoma tožbe, da se tu pa tam kaki „novega duhá“ pijan učitelj v šoli prav nekrščansko obnaša, da noče moliti z otroci itd. Ako se taki in enaki neredi zares godijo, kdo je temu kriv? Rečem, da kateketi sami, in vzlásti zastopniki cerkve v okrajnih šolskih svetih! Glejte, tudi v Radgoni bil je našuntal neki hujskalec nekatere učitelje, da niso marali več ne za šolsko molitev, ne za nadgledovanje mladine v cerkvi in

pri procesijah. A zastopnik cerkve vložil je tožbo najpred pri okrajnem, potem pri deželnem šolskem svetu. Dasi je imel čakati dolgo, dočkal je le vse, kar je želel. Deželni šolski svet v Gradcu je namreč ostro zapovedal:

1. Da imajo učitelji s šolsko mladino opravljati „molitev od cerkve odloženo“, koja je bila že pred novimi šolskimi postavami v navadi; in to imajo storiti vsak dan pred- in popoldné v začetku in ob koncu šole. —

2. Pri vseh duhovnih, po postavi predpisanih vajah imajo učitelji šolsko mladino nadgledovati; tedaj pri petkratni spovedi, pri vsaki šolski meši, pri procesiji na Telovo; tudi križev teden pri procesijah, ako je po svoji oblasti sklenil krajni šol. svet, da se jih ima šolska mladina udeleževati. —

Slovinci, čemu tedaj tožbe in javkanje? Išcite si pravice in našli jo boste! Pred vsem — hvala učiteljem, koji zapopadejo svojo nalogo sami in se ne dajo še siliti k zvrševanju.

Sv. Lenart v slov. gor. 2. sveč. Kakor dopis v „Slov. Nar.“ št. 19 kaže, je sporočilo o našej šoli v št. 3. „Gosp.“ jako neljubo v gnjezdo naših liberalcev dregnolo. Že to je zádostno opravičenje omenjenega dopisa; sicer še pa enkrat izrečemo, da je ves resničen, kakor tudi „člankar“ v „Nar.“ tega utajiti ne more. Tudi je res, da je „küharica“ tribut rokoljubov pobirala, in to je spodtiklje. Dr. Jug menda ni „nandomestoval“ predsednika, ker je ta sam navzočen bil?! — Tako postreženim „jaslicam“ se ve da se verno, zvesto in narodno duhovništvo ni moglo bližati. S čem „člankar“ nadalje tukajšne duhovnike pika, je le navaden sad lažiliberalizma in nov dokaz nezmožnosti, resnico našega dopisa podreti. Zakaj ne opraviči navedenih nepostavnosti pri šoli, zakaj govori le o „jaslicah“?

O samojedem debelenji znabiti drugokrat spregovorimo; zdaj rečemo le, da g. kateket revnim otrokom verozakonske knjige kupuje, čeravno je to na skrbi voditeljstva šolskega. —

Da imajo le duhovniki za moralno izrejo otrok skrbeti, je celó novo tolmačenje šol. postave dne 14. maja 1869, in kaže, da so omenjeni dopis pomagali kovati slavni juristi lenarčki, ki so o svojem času tako modro ženitvansko postavo za vojake tolmačili.

Iz srca privoščimo dopisniku, če si žolč ohladi s tem, da konečno po kateketu, tako navadnem nakovalu, krhne; laži se je dopisnik „Narodov“ itak že privadil. Iz „Narodovega“ dopisa se čuti želja: kateketa, strašilo rahločutnih liberalnih dušic, iz šole spraviti; pa vedite gospodine, da tudi takrat ne bote duhovniku upljiva do ljudstva spodkopali, če ga tudi iz šole porinete.

Kar se delovanja nekterih učiteljev tiče, je ljudstvo zádosti jasno o njem sodilo po pritožbi, ktero je c. kr. namestniku tukaj izreklo; žalibog, da se ljudstvo mora zádovoljiti s pritožbo. To

za odgovor, čeravno se za članke lenarčke nem-čursko-liberalne svojati v „Narodu“ že zdavnej nihčer več ne zmeni.

Iz Rogatca. Novi župani so v našem okraju izvoljeni. Te volitve so veselo pokazale, da nemškutarija in laži-liberalizem (verska vne-marnost) tudi Slovencem naše strani čem dalje bolj smrdi in preseda. Voljeni so sami vrli možje, skoro sami gp. Hermanovi volileci.

Rogački kmetje so se svojega večnega nem-škutarskega župana vendar enkrat znebili, in vo-lili Ig. Mikuša, domoljuba čistega kot zlato, dušo domorodnega gibanja ob sotskeji strani. Prvi svetovalec mu je Juri Hanjšek, mož kolikor ga je, ki je tudi za Hermanovo izvolitev mnogo storil in prestal.

Sv. Križ ima 10 občin, ondi voljeni so gg.: Žurman, Debelak, Šeligo, Gabršek in drugi. Na Slatini ostal je v drugi volitvi prejšnji, ki pa za domoljuba ravno ne slovi. Prvo volitev bila je skvarila neka zvita glava, ki je na pri-lepljenem povabilu *) županov podpis in „9 ur formetak“ izbrisal in „2 ur nametak“ — zapisal. Tista zvita glava bi bil menda rad v kalnem tepce lovil. K drugi volitvi pa so se privalele cele trume volilcev, da so se Stoinscheggove so-bane trle. Volil se je odbor, da še ni najslabši. Prav hvalevredno je, da Vas je bilo tako obilo slatinskih okoličanov prišlo volit, za v prihodnje je upati še, da se bote pred volitvijo še bolje do-govorili, koga voliti, in bote bolj zjedinjeni vsi za ene glasovali, svojih glasov ne toliko raztepal. Skupaj držati, vsi na eno vleči, kar se je za naj-boljše spoznalo — to se pravi organizacija, ta izda in zmaga! Da imajo talenta in volje, v dosego svoje pravične reči trdno kot skala skupaj stati, pokazali so Križevljani tudi kmalo po tem. 9. jan. bila je volitev nov. krajnega šolsk. od-bora. Slatinčani, kateri bolj na nemške in dunajske drage šege vlečejo, bili so si prav dobro namislili, in si tudi ne malo prizadevali, voliti lepo sami sebe v odbor; vsem ostalim deveterim kmečkim občinam v fari bi pa menda smela ostati milost, se jim odkrivati in pa pravica, — debelo pla-čevati. Pa glejte, pogumni oče Žurman pripelje okolo 60 županov in odbornikov okoličnih srenj, in tako so velikansko zmagali proti osup-njeni menjšini Slatinski. Taka je prava in možata! Glej oblast imaš v svoji roci in moč, narod slo-venski, ker te je veliko veliko več, kot tvojih na-sprotnikov. Samo le priti je treba volit, pa pred lepo se pomeniti in zjediniti! Pri tej neko-liko burni volitvi razložil je tudi g. Žurman Sla-tinskim gospodom dovolj jasno in živo, da so stalni prebivalci slatinski — kmetovalci, da-čeplačevalci in domači rojaki slovenski, ne pa od-visni in premakljivi uradniki in tuji prišleci, ki so

*) nemškem seveda — za slovenske kmete! — Sramota! Pis.

od denes do jutre; ki krvavih potreb uboze-ga ljudstva malo poznajo, še menj se za nje brigajo, povsodi pa zvonec nositi čejo! —

Ako se ta volitev, kakor se skuša, ovrže, veste možaki dobro, kaj vam je storiti! Petera bila bi sramota za Vas, ako bi se po nemarnosti, ali mehkužni plahoti vreči dali pri novi volitvi. Kdo pa Vam je kos, ako vsi zopet pridete in soglas-no volite! Tako delajo bratje Čehi in tako ho-čemo tudi mi, dokler nas nihčer več begal ne bo!

Politični ogled.

Avstrijske dežele. Iz drž. zboru. Zbornica je sklenila, da se postava o vravnavi zemljiš-nega davka, s katero ni nobena dežela zado-voljna, izroči odboru 18 udov, da jo predela. — Istrijskega poslanca pl. Polesini-ja, nasprotnega kandidata preč škofa Dobrile, ni zbornica potrdila, in stvar je šla v odbor nazaj. — V odbor za „cerkvene“ postave so voljeni po večini „mladi“ in liberalci kakor sta štajerska poslanca: Carneri in dr. Heilsberg in pa protestantovski superinten-dent Haase. Zmed mladoslovencev zadela je dvom-ljiva čast dra. Razlaga; od desne sredine so pa volili, ker so že morali, grofa Hohenwarta in dra. Pražaka. Za prvoslednika si je potem od-bor izvolil viteza Hopfen, bankinega ravnatelja in gospodarskega svetovalca pri več bankah. Ti gospodje bodo toraj skleпали, kakošne pravice da naj ima kat. cerkev v Avstriji! — Postava zastran akcijskih društev se je izročila odboru 18 udov, ki bo imel dosti opraviti, ker potava le nek-tere napake odpravlja, sicer je pa premehka. — Na vprašanje, zakaj da se stvar z državnimi založnicami (t. j. odkazanje 80 milijonov v podporo borzi in trgovini) tako zateguje, je odgovoril fin. minister, da skoro podpore več treba ni, ker je državni up brž sape dobil, ko je samo postava sklenjena bila; da je pa vlada vendar 13 založ-nic že dovolila! — Zastran kolk a (štampeljna) pri novinah in koledarjih, ki bi se počenshi od l. 1875 odpravil, je to sklenil odbor z večino glasov proti ministru Depretis-u.

Koroško. Dne 8. febr. bo imelo kat. poli-tično društvo v Celovcu občni zbor, ki ima skle-noti prena redbe pravil v tem smislu, da bo smelo društvo po vsej deželi osnovati shode, kar je res silno potrebno. — V zboru kat. pol. društva v Wolfsbergu motil je komisar govornika, ki je pojasnoval „verske“ postave, češ, da to ne sme biti, ker so te postave s cesarskim dovoljenjem državnemu zboru se predložile. Ta gospod menda nima pojma o tem, da je med predlaganjem kake postave in med njenim potrjenjem silno velik razloček! — Celovec dobi državno blagajnico. Veselite se!

Ogersko. Zarad iztočne železnice, ki se je na vrat na nos napravila in blizo 2 milijona

več stala, kakor je bilo odločeno, je vlada stavljala predloge, da ubogi akciionarji ne bi na zgubi bili. Po večdnevnem, proti vladi silno nasajenem besedovanji, je slednjič vladni predlog z 11 glasovi večine obveljal, ko je 121 poslancev v zbornici menjkalo.

Razne stvari.

(Banka Slovenija.) Koncem januarja t. l. izdani mesečni izkaz kaže, da je v minolem mesecu izdanih bilo 1221 polic, katerih je do tačas vkupaj 17.586 bilo. Premija (zavarovna) za to znaša v gotovini in v menjicah skupaj 540.479 fl. 83 kr. Po odštetem znesku za pozavarovanje pri drugih društvih in za zrušenje ostalo je banki na lastni račun 345.067 gl. 57 kr.

(Zoper volitev) srenjskega zastopa v celjski okolici vložilo je 26 srenjskih mož protest, ker je vse polno nepostavnost bilo. Se volilnega odbora ni komisar sestavil, kakor postave velevala. — Okr. glavarstvo pa citira podpisane volilce pred se, ter preiskuje njih pisavo, ali so sami podpisali ali ne, in pozveduje, kdo da jim je pritožbo v podpis predložil. Prav nepotrebna skrb! Preiskujte rajši po svoji dolžnosti pritožbo samo!

(Zdivjani pobalini.) Blizo sv. Marjete, Sloveno-Bistriške podružnice, je bila pretekli teden pri kmetici K. gostija. Prvi večer pridejo prežarji iz gornje Polskave in potrupajo nekaj oken. Drugi večer ob 1/2 11. uri prihruje zopet blizo 30 našemanih fantalinov iz istega kraja. Svatje so se bili že razšli, v hiši so se pogovarjali domači in 2 svata, vsi pa se spat spravljali. Divjaki začno razbijati duri in okna. Eden možakov stopi vun vprašaje, kaj da hočejo. Kakor ljuta zver planejo nad-nj, ga nabijejo po glavi in dol v slivje zavlečejo. Ko zunaj nekoliko potihne, gre udovica gospodinja moža iskat, ga najde vsega krvavega in kliče ljudi, da bi ga v hišo prinesli. Pobalini se vrnejo in eden mahne z debelim kolom po gospodinjji, ki se srečno odmakne, da ne dobi po glavi, ampak po levi rami, da skoro roke gibati ne more. Na gospodinjjin klic priteče deklica, ki je pomagala na svatovšini; nečloveški divjaki jo pobijajo po glavi, ter ji na dveh mestih roko steroje. Potem še po nesrečnežu na tleh mlatijo, da je zdaj v smrtni nevarnosti. Ko stopi še eden mož iz hiše, planejo tudi nad-nj in ga tako razbijajo, da je 33 ur potem umrl. Odbili so mu čepinjo. Bil je priden tesar in zapustil udovo s 6 otroci. Fantalini so sicer pograbili, pa kaj jim bo, in kdo popravi velike nesreče? —

(Živinska kuga) je tudi v ptujskem okraji popolnoma prenehala. Pokazalo se je, da je naglo in strogo postopanje vlade vendar le pomagalo.

(Kat. polit. društvo v Slov. Gradci) bo imelo v nedeljo 8 t. m. popoldne ob 4. uri občini zbor. Vse društvenike vabi vljudno odbor.

(† Č. g. Jož. Vrbnjak) župnik v Središ-

ču, je po kratki plučni bolezni, previden s sv. zakramenti, 30. pros. na večer v 54. letu svojega življenja umrl. Bil je duhovnik po volji božji, velik dobitnik svojim, vedno veselega, šaljivega duhá. Pogreb je bil v nedeljo, in čeravno je bilo silne burno, mrzlo vreme in drugi dan praznik, zbralo se je vendar 12 duhovnikov, ki so nepozabljivega brata spremljevali, in pa ogromno število ljudstva od vseh krajev, posebno od Velike nedelje, kder je pokojni mnogo let za kaplana služil. Bog mu daj večni mir in pokoj!

Poslano.

Iz Celja, dne 30. Januarja. 1874.

Kjer ste „dopis iz celjske okolice 25. jan. (Volitev občinskega odbora)“ radi sprejeli in ga v „Slov. Gospodarju št. 5.“ natisniti dali, mislim, da tudi moj dopis zavrgli ne bote, ampak v prihodnemu številu ga objavili.¹⁾ —

Volitve morajo proste biti!²⁾ Ta resnica vašemu dopisniku v glavo ne gre; drugač bi on ne bil „nekega posestnika poslal, g. opata prosit, naj bi za kmete glasovali in k zmagi pripomogli.“³⁾

Tudi enakopravnost g. dopisnik prav ne pozna; drugač bi ne pisal: „da je (opat) tako svojim dobrim farmanom v najimenitniši reči hrbet pokazal!“

Moji farmani so mestjani ravno tako, kakor kmeti; zatorej je čisto po pravici bilo, da sim pri naši občinski volitvi polovico mestnih, polovico kmečkih možov za odbornike zbral.⁴⁾ Taki so: L. Wambrechtsamer, K. Zima, A. Reiter iz mesta, pošteni možje, ki tudi pri kmetih dobro slovijo; od kmetov pa: A. Malej, J. Jezernik, V. Zupanc.

Ravno tako sem za namestnike odbornikov zvolil enega iz mesta, dva pa iz med kmetov.

Prevdarite sami, če sem bil, kakor vaš dopisnik pravi, „vsem v posmeh se svojim prečudnim vedenjem?“⁵⁾

Ako se volitev ovrže, je moja dolžnost, dru-

¹⁾ Zakaj pa ne? Nikomur ne branimo, če se hoče ošvigati. Ker pa nimamo prostora za polemiko, dostavljamo sami opazke, ktere bi brez dvoma dostavil g. dopisnik „iz celjske okolice.“

²⁾ Dá! Prostost pa mora pravico za podlago imeti, sicer postane razbrzdanost, samovolje, krivica.

³⁾ Če je to g. dopisnik storil, je imel celó prav; Vi pa stojite na istem stališči, kakor vlada na Českem, ki je tudi kmetom in drugim zamerila, da so šli velikih posestnikov prosit, naj v smislu česke opozicije volijo.

⁴⁾ To ni po pravici! Volitev je bila za slovensko, kmečko okolico, a ne za mesto. Mestjani imajo itak že svoj nemški zastop, in nobeden okoličanov se ne bo brigal za to, kako Vi gospod v mestni zastop volite. Zdaj je pa šlo za to, da dobi okolica národen zastop, ki bi vendar enkrat za ubogo kmečko slov. mladež posebno šlo napravil in otroke rešil neumnega ponemčevanja v mestjanski šoli. Ali Vas to ne briga? Bodo li od Vas izvoljeni mestjani stvar podpirali? Ne bode li prav zaradi njih v srenjskem odboru zopet nemščina zvonec nosila? Je to prav in po pravici?

⁵⁾ To vedenje je res „čudno“, ker niso mestni posestniki v okolici v večini, torej tudi tirjati ne morejo, da bi v odboru večino imeli.

gokrat ravno tako voliti; kjer stranke ne poznam⁶⁾, temveč enakopravnost ljubim in prepričanje imam, da bojo imenovani izvoleni možje, kakor odborniki naše okolice svojo dolžnost storili.

G. dopisniku bi pa bilo svetovati, naj se v reči ne vtika, ki mu ne grejo; saj mu je znano, da pri takih volitvah le posestniki glas imajo!⁷⁾

Anton Vrečko, opat Celjski.

⁶⁾ Ne? Kako ste pa ob volitvi v drž. zbor ravno liberalnega Nemca, dra. Foreggerja zadeli? V ustavni državi ne more brez strank biti; politična zrelost in modrost pa tirja, da je slovenski duhovnik pri konservativni slovenski stranki povsod.

⁷⁾ Taka je blizo pri vojakih, ki ne smejo politikovati. Drugi ljudje smo pa v državljskem oziru vsi enaki. Kdor pa kot volilec v javnost stopi, je tudi kritiki podvržen, ktere se sme lotiti vsak, komur se poljubi. Vi sicer „posestnik“ niste, ampak le uživnik; pa bodi kdo posestnik ali kaj druga, kot volilec se izpostavi kritiki, ktera se tudi Helfersdorferjem nameri. — Resnici in pravici ravno pot!

Tržna cena pretekli teden	V Mari- boru		V Ptuju		V Celju		V Varaž- dinu		
	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	fl.	kr.	
Pšenice vagan	7	70	6	90	7	60	6	95	
Rži	5	80	4	85	5	50	4	90	
Ječmena	—	—	4	20	4	40	3	70	
Ovsa	2	30	2	35	2	60	2	35	
Turšice (koruze) vagan	5	—	4	85	4	40	4	75	
Ajde	4	10	3	75	4	40	4	15	
Prosa	—	—	4	45	4	40	4	—	
Krompirja	2	40	1	80	2	—	2	10	
Sena . . . . . cent	1	50	2	—	1	20	1	15	
Slame (v šópkih)	—	—	1	80	—	80	1	40	
„ za steljo	—	90	1	20	—	60	—	95	
Govedine funt	—	32	—	34	—	30	—	24	
Teletine	—	35	—	36	—	34	—	24	
Svinjetine	—	34	—	30	—	34	—	32	
Slanine	—	34	—	34	—	36	—	40	
Drva 36“ tvrda seženj.								9	

Loterijske številke:

V Trstu 31. januarja 1874: 75 81 90 6 62.

Prihodnje srečkanje: 7. februarja.

1—3 **Orglarska in mežnarska služba**

se oddaje pri farni romarski cerkvi Matere Božje na Ptujski gori (Maria Neustift b. Pettau.)

Prosileci naj se oglašé sè svojimi spričevali do konca februarja t. l. pri župnijskem predstojništvu na Ptujski gori.

Oznanilo.

Od strani c. k. okr. glavarstva v Celju je tukajšni občini dovoljeno, da sme navadni živinski in kramarski sejem na s. Valentina dan, 14. t. m. tukaj biti.

Občina Ponkva, 4. svečana 1874.

Jože Zidanšek,
občinski predstojnik.

Važno za kmetovalce!

Angleški gospodarski stroji in priprave:

Mlatilni stroji za roke, mlatilnice s konji, stroji za čiščenje žita, mlinci za žrnjeno moko; stroji za prebiranje žita, za setev, škoporeznice, smukalnice za kuruzo, orala, brane, lopate, senene in gnojne vile, motike, sploh vsakovrstne gospodarske mašine in priprave izbrane hvalitete se dobivajo po nizki ceni v

Založnici angleških gospodarskih strojev in priprav

pri

Moliné-tu

1—3

v Mariboru, graškem predmestji štev. 91.

Naznanilo.

3—3

Na deželni sado- in vinorejski šoli pri Mariboru se ima namestiti prvi učitelj in adjunkt z letno plačo 600 gld., s prostim stanovanjem, kurjavo in prevžitniskim pavšalom letnih 200 gld.

Prosileci za to službo naj svoje z dokazi potrjene prošnje, v katerih se ima tudi dozdanje službovanje in sposobnost učiteljska, znanje slov. in nem. jezika spričati, vsaj do 12. februarja 1874 pri štajerskem deželnem odboru vložé.

Štajerski deželni odbor

v Gradcu dne 10. januarja 1874.

Švarcenbergovega sira,

najboljšega Ementalerskega, Parmezanskega, Liptavskega in Prinskega sira; Poljskih klobas, poprane slanine, novih Holandskih in marinovanih slanikov (arenkov), ploskih rib, ruskih in francoskih sardink, marinovanih jegulj; turških sliv, sladkorja in kave najboljšé vrste, ruskega in kitajskega čaja; pravega, starega jamajskega ruma priporočá po najnižjih cenah

Konrad Grillwitzer,

trgovec specerijskega blaga, deželnih pridelkov in pekar v Mariboru, na voglu stolne ulice na velikem trgu.

3—3

Govor poslanca Hermana

v 19. seji štajerskega deželnega zbora dné 13. januarja 1874,
o zadevi preuredbe srenjske postave.

Po mojih mislih ni predlog dež. odbora, niti ne dotičnega posebnega odbora primeren razmeram, potrebam in volji naših deželanov. Pravega pota pogodili ne boste, dokler prezirate dejanske razmere in tavate po učenih domišljijah (doktrinarizem), ki so nam rodile sad, katerega ravno uživamo. Zmešnjave so v srenjskih zadevah kakor tudi več menj v drugih; sedanji načrt postave pa ne bo zlega zmanjšal. Paragrafe srenjskega reda drugače razvrstiti nič ne pomaga, marveč gre za to, da se ljudstvu stanje polajša, v tem oziru podaje pa načrt ljudem kamen namesto kruha. Deželnemu zboru, kot čuvaju deželnih koristi, je po mojih mislih dolžnost in nalog, stvar bolj natančno in resno v roke vzeti, da v okom pride zlegu, ki sega če dalje bolj naprej.

Občinske zadeve so v zvezi z drugimi javnimi napravami in s človeško družbo sploh; kakor je tukaj, je tudi po srenjah. Kdor tedaj občinske zadeve zboljšati hoče, mora poprej zboljšati javne in družbinske zadeve. Zatorej tudi jaz drugače ne morem, nego da se ozrem po osnovi gospôsk in po družbinskih razmerah, in še posebno zasledujem vzroke, zakaj da kmečki stan vedno bolj propada. To preiskovati je tem bolj potreba, ker ravno pešanje kmečkega stanú v pretvezo služi, da se pri srenjah vedno novi poskusi delajo.

Da je toliko zmešnjav v srenjskih zadevah, je veliko kriva nevednost o tem, kaj da imajo srenje prav za prav opraviti, in kako da se naj vse to vrši. Srenjam ne delajo toliko preglavic posli izročenege delokroga, marveč le posli tako imenovanega samovlastnega delokroga. Določba §. 54. s. r., da pripada srenjam pravica kaznovati v zadevah samovlastnega delokroga le po izročnem delokrogu, je nerazumljiva, samovoljna in postavodajno brezumje! Po mojih mislih spada kazenska pravica z vsemi zadevami vred, v katerih se izvršuje, pod eden in isti delokrog. — V §. 25. s. r. je opisan izročeni delokrog tako-le: Srenje morajo po izročnem delokrogu pomagati, da se državni nameni dosežajo. Kakor posamesni človek s plačevanjem davka in po službinah opravilih pripomaga, da država svoje naloge izvršuje, tako se tudi po pravici od srenj zahtevati zamore, da sodelujejo pri izvrševanju državnih nalog. Take pripomoči tirjajo tudi razne oblastnije: politične, sodnijske, finančne, vojaške vsak čas. Tu sem spada skrb za javni mir, red in varnost po sre-

njah, naznanila prestopkov postave in družih dogodkov do pristojnih oblastnij, da storijo kar so dolžne; tu sem spada izvrševanje uradnih ukazov, osebno postopanje, ukazi in povelja pri nenadnih dogodkih, poročila in pojasnjevanja do oblastnij, kakor tudi posredovanje, kadar gosposka v srenji kaj opraviti ima. V stvareh tega delokroga ne pripada srenjam, da samé kaj razsodijo. — To vse zamore le opravljati posamesni človek, ki biva v srenji, kder se je to ali ono godilo, kateri krajne in osebne razmere v srenji natanko pozna.

Navadno opravlja tudi vse to občinski predstojnik, občinski odbor se pa tega ne vdeležuje. Vse te opravila se izvršujejo tem lažje in točneje, čem bolj je srenja prav zložena, čem manj je obširna, in čem bližja je dotična gosposka. — Če torej nova postava določuje, da se naj več srenj združi, da lažje opravljajo posle izročenege delokroga, ali pa da srenje samé, oziroma srenjski odbori vse to izvršujejo, ali da — če treba — vlada po svojih organih te opravila izvršuje, je to nov dokaz, kako malo gosposke postavodajalci umejo, kaj da izročeni delokrog pomenja.

Gosposka naj v srenji čuva in dela po srenjskem predstojniku. Ta se bo vsled večkratne dotike z gosposko s postavami soznanil, se naučil javne uprave, kar mu bo v očeh srenjčanov več veljave dalo, s tem pa tudi službo zboljšalo. Tako postane župan zaupni mož, srenjčanom svetovalec, gospôski pa protipaznik alj kontrolér; tako nastane razmera, ki bo srenje kakor gospôske — zboljšala. Zvrševanje poslov tega delokroga pripomaga mnogo k nramnosti in poštenju, proti tem poslom se tudi srenje nikoli pritoževale niso.

Da se pa posli izročenege delokroga natančno in zdatno vršijo, je pred vsem potreba, da ima vsaka katastralna občina svojega župana. Dokler se katastralnim srenjam nekdanja samostalnost ne povrne, se ne morejo javni posli točno izvrševati, pa tudi srenjske zadeve ne uravnati. —

Kar pa zadeva samovlastni delokrog, je to nekaj druga; on obsega krajno policijo, kar je jedro srenjske samovlasti. Občinski predstojnik bi naj zvrševal sam premnoge, o krajni policiji dane postave in naredbe, katerih z večine sam ne pozna, morebiti še celó nima, in če jih ima, jih ne najde, in če jih najde, jih ne umé in tolmačiti ne zna, in ko bi jih tudi znal, mu manjka

časa, da bi jih študiral.*) V teh rečeh je treba pravdne obravnave. Župan bi moral vsled naznanil in pritožeb stvar preiskovati, in na podlagi preiskave razsoditi; ako se proti razsodbi ugovarja, pisma politični gosposki ali srenjskemu odboru predložiti, in v slednjem slučaju, ako se rekurira, vso stvar deželnemu odboru predložiti, in če slednjič razsodba obvelja, jo izvršiti, in to večidel z nedovoljnimi sredstvi in pa proti ljudem, s katerimi vsak dan občuje, s katerimi si je pogosto v sorodbini, v svaščini! — Vse to bi naj opravljal brez znanja uradnega opravilstva, brez vaje v teh stvareh! Zatorej pa tudi ne more drugače biti, kakor je, da se namreč z velikimi težavami in pa kesno dela.

Srenjske predstojnike na slovenskem Štajerskem še to veliko težje stane, ker vsled napačne šolske odgoje niti slovenščine niti nemščine v pismu prav ne umejo. — Sicer pa v tem, kar zadeva pomanjkljivo znanje postav in opravilstva, ni razločka med kmetom in mestjanom. Dosti je študiranih in v pisavi izurjenih ljudi, ki vse to še slabše napravljajo kakor priprost kmet. Zato je pa tudi krivično, ako se vpije, da so kmečke srenje za nič, in da se ljudstvo kot premalo razumno popisuje, ako ne pogođi prav stvari, ki ne spadajo v nja poklic, in za ktere ni pripravljeno in ne izurjeno. Gospôda ne ume skoro nič kmečkega posla, od kmeta se pa tirja, da bi naj ob enem tudi uradnik alj pisar bil; če pa ne zna protokola tako „nacificrati“ kakor pisar, ki vse svoje žive dni druga delal ni, se pa psuje nad — „staro“ šolo! —

Naj se vendar enkrat neha otepati s tem, da niso srenje za nič. One so obstajale sto in sto let, so stareje kakor država in utegnejo dalje obstati kakor država, naj še tako brezglavno naprej lajnamo.

Večja ko je srenja, težje je tudi predstojniku, policijski posel oskrbovati, toliko bolj pogosto mora tudi sklicevati srenjski zastop, kar je tudi težje pri večji srenji. Predstojnik velikih, zloženih srenj, mora pôsle svojega stanú, ali pa srenjske opravila zanemarjati; zameriti mu tudi ni, če se da za vse plačevati ter se obda s pisarji in služabniki, kar vse srenjam stroškov prizadeva.***) Vsega tega pri manjših srenjah ni. — Pri takem stanju se torej ni čuditi, da se nič ne opravi, ker se nič opraviti ne da, in ta je to, kar se opravi, večidel za nič. Vrh vseh stroškov in skrbi nima ljudstvo pravne obrambe; na dobičku so le kotni pisarji, katerim so mnoge

srenje izdane! Ume se samo po sebi, da taka prisiljena nedelavnost in pomanjkljivo delovanje predstojnikom veljave v srenjah ne povišuje, jim še marsiktero sitnobo nakopava, kajti kmet se ne da kmetu, purgar ne kmetu, in ta zopet ne purgarju soditi in vladati. — In vendar je krajna policija važna stvar javne uprave. Varuje namreč posestnikom sad njih marljivosti, izpraznuje ali polni sodnijske poslopja, kakoršna je namreč kraj. policija, dobra ali slaba. S tem, da se je srenjam policijska uprava na vrat obesila, so se javni nevarnosti vrata na stežaj odprla.

Pričujoči načrt postave sam pravi, da krajna policija niti v samovlastno niti v izročeno upravo srenj ne spada, da bistvena lastnost samostojne srenje ni. Kako pa zamore potem postava srenjam nakladati bremena policijske uprave? V poročilu (zastran te postave) berem: „Dobra policijska uprava je srenjam na veliko korist.“ To je res; ali srenjam je tudi na korist dobro pravosodje, dobra politična uprava, tudi dobra diplomacija (višja državna politika) in dobro vojskovanje srenjam koristi, pa vendar ne bo zarad tega, da je vse to srenjam na korist, nihčér sklepal, da spadajo vse te reči v srenjsko upravo. Da policijska uprava srenjam po naturi ne pripada, kaže to, da se ji v drugi in tretji instancijski jemlje, da se celó srenje (po novi postavi) prisiliti hočejo, da tudi v prvi instancijski policijo odstopijo gospôski. — Policijska uprava ni srenjam lastno, marveč tu je opravilo, in srenje se ne morejo po nobeni pravici siliti, da ta tuji posel brezplačno opravljajo. Take opravila se zamorejo srenjam prepustiti, pa tudi vzeti.

Če se po načrtu nove postave policijska uprava v drugi in tretji instancijski politični gospôski izroča, zakaj se tudi v prvi instancijski to ne stori? Prav zato, ker morajo srenje v prvi instancijski policijske posle opravljati, čutijo najbolj neprenesljivo breme, ljudstvo pa pomanjkanje pravne obrambe. Kje in kedaj je pa ljudstvo prosilo, da dobi ali obdrži policijsko upravo? Nikdar ne! Nasproti je pa blizo 500 srenj pri dež. zboru prosilo, da se jim policija vzame; te prošnje so se pa brezozirno na stran položile. Zakaj plačuje ljudstvo davke, če se mora samo oskrbovati? Kmet noče sam vladati, marveč hoče vladan biti in to dobro vladan; on si želi in potrebuje pravne obrambe, reda in varnosti, in da se poslom svojega poklica preveč ne odteguje.

V izročnem delokrogu alj področji ho in mora srenja pripomagati, da se izvršuje policijska uprava; oskrbovati pa policijsko upravo je dolžnost in naloga državi, in če je noče prevzeti, ne stori svoje dolžnosti in pobira davke zastonj! — Res je, da bi, ako se krajna policija okrajnim pol. gosposkam izroči, zarad preobširnih okrajev mnogo zamujenja, strankam pa mnogo stroškov in truda nastalo, da torej s

*) Da nimajo srenje slovenske srenjske postave do zdaj, o tem se nam je mnogo dopisnikov že pritožilo. Vredn.

**) Liberalni krič po velikih srenjah je tako neumen, da se le čudimo, kako da tudi „Narod“ v ta rog trobi! Ustavaki in birokrati to hočejo, ker zamorejo tako več pisarjev nastavitviti po kmetih, pisarji so pa nemškutarski pionirji. Vredn.

tem ljudstvu veliko pomagana ne bo. — Treba je pa osnovo gosposk vso predelati, ako hočemo ljudstvu težavno stanje zljajšati. Res smo v nestrpljivo stanje zabredli, da ne moremo ne naprej ne nazaj! Vzela se je deželni zborom po oktoberski diplomii jim dana pravica, osnovati si po razmerah in potrebah sodnijske in politične oblasti, in po sedaj vladajoči sistemi ni od države pomoči pričakovati.

Da se pa ne bo reklo, da smo gluhi, ko ljudstvo pomoči prosi, in da preziramo pravične tirjatve ljudstva po uredjenem pravnem stanju, storimo vsaj to, kar v sedanjih razmerah storiti zamoremo, da se namreč politična uprava tje preloži, kamor spada, k politični oblasti, vlada pa naj po mestih, kder so okrajne sodnije, ekspoziture za policijsko upravo napravi. Tako bi se približali nekdanjim okrajnim oblastnjam, ktere so pri ljudeh še zdaj v blagem spominu. — Tudi koroški dež. odbor namerava predlog storiti, da se naj srenje policijskih poslov rešijo ter jih naj opravljajo policijski komisarji, kteri bi naj bili na krajih okrajnih sodnij.

Predlagam torej:

„Dež. zbor naj sklene, da se načrt novega srenjskega reda odboru za srenjske zadeve povrne s tem, da naj predloži dodatek k postavi, vsled kterega

- a) se opravila krajne policije izročajo politični oblasti,
- b) ločitev zdaj združenih krajnih srenj po upravni poti izreče.“

Poslednja določba (b) je nasledek prve (a); če se namreč krajna policija srenjam vzame, odpade vzrok, zakaj bi se sedaj zložene srenje še dalje — proti svoji volji — skupaj držale. — Deželnemu odboru prihaja tudi od vseh strani toliko prošinj za ločitev, da jih ni lahko mogoče odbijati, vsled kake postave pa ni ločitev pričakovati. (Zatorej se je reklo, da se naj ločitev po upravni poti godi.)

Če pa ta predlog ne ugaja, stavim naslednjega, ki naj mesto onega velja:

„Dež. zbor naj sklene: Vlada se naj prosi, da opravila krajne policije, ki so se vsled postave od dne 2. maja 1864 srenjam naložile, po svojih organih oskrbuje, in v tem smislu prihodnjemu dež. zboru novo srenjsko postavo predloži.“

Za srenjske zadeve sestavljeni odbor pa hodi drugo pot. Najpred preoblaga srenje s posli, kteri jim ne pripadajo, potem pa sili srenje, ki tem poslom niso kos, da se združijo z drugimi v upravne srenje (Verwaltungsgemeinden), kterim pripada posel izročenege področja in policija; za izvrševanje krajne policije pa predlaga natečnih srenj (Konkurrenzgemeinden). Za stran teh nasvetov se popolnoma strinjam s predgovornikom, da bi namreč ljudstvo takemu nasil-

stvu ugovarjalo, vlada bi pa težko zamogla vse to izpeljati. Po tem predlogu bi nastala med sedanjimi srenjami in okr. zastopom celó nova, tretja oblastnija, bi treba bilo novih odborov, novih volitev in — novih stroškov! —

Kaj lepo bi bilo tudi uradovanje teh novih oblastnij! V enem kraju bi morala biti uradovalnica (Amtslokale), od nje do župana, ki bi zdaj iz te, zdaj iz druge srenje voljen bil, bilo bi po cele ure hodá! In kdo bi „upravni srenji“ potrebne oblasti in veljave dal, ki je za izvrševanje policijske uprave neobhodno potrebna? — Slednjič ni tudi želeli kmečkim srenjam še več pisacev, kakor jih že zdaj imajo.

Vse to je napačno. Ne da bi se reklo: Uprava krajne policije pripada državi (kteri se zato davki plačujejo — vredn.), srenje pa, ki hočejo same po potu poverenja policijsko upravo prevzeti, naj za to prosijo in dokažejo, da so temu kos; — se pa samovoljno pravi: Krajna policija pripada srenjam, in če je pesamesne ne morejo izvrševati, se pa posilama z drugimi združijo!

Kakor s to nezrelo osnovo, se tudi ne skladam z drugim predlogom (in ta je obveljal! vredn.), da se namreč zastran prenarjede srenjske postave poprej vprašajo politične oblasti in okrajni zastopi. Kar zadeva okr. zastope, so jih blizo povsod že obsodili, kar je tudi dež. zbor storil, ker so ravno tako malo svojim poslom kos, kakor srenje policijskemu. (Zastran pol. gosposk pa g. govornik ni svoje misli izrekel, ker ni treba; vemo namreč vsi, da polit. gosposke drugače odgovorile ne bodo, kakor — po vladini želji. Vredn.)

Potem se ozre Herman v pretekle boljše čase in pravi med drugim: Pred letom 1850 je bila krajna policija v rokah političnih gosposk. Po njihovem navodu so skrbeli srenjski župani v izročenege področji za mir, red in varnost po srenjah. Okrajne gosposke so tem ložje vse opravljale, ker so bili okrajni manjši, ter jih je bilo mogoče pregledati in poznati natanko vse razmere. Z enim samim biričem so okr. gosposke tačas več opravile, kakor zdanje z mnogimi žandarji in uradnimi slugami v velikih okrajih. — Ljudstvo je navadno vsak posel na enem mestu in pri eni gosposki opravilo, vse je bilo bolj priprosto, javna varnost bila je povoljna. Pravde in kazenske obravnave so bile malokedaj, advokatov bilo je malo, notarjev nobenih, ravno tako nobenih srenjskih doklad ali pa le prav majhnih; sirotinsko premoženje, s kterim se je v obče dobro gospodarilo, je rešilo mnogege prehudih dolgov in propada. Do eksekutivne prodaje kmečkih posestev je malokedaj prišlo; kmet je našel večidel pri zemljišni gosposki potrebne pomoči. V obče bilo je ljudstvo precež premožno. Takih okr. gosposk bilo je na Štajerskem 220.

Tu in tam je res gosposka kmete tudi drla; pa to je bilo večidel le tam, kder so najemuiki

ali „purgarski“ gospodje grajšine si kupili. Kmet je pa imel zavetja pri okrožnih oblastnijah (kresijah), ter so dostikrat grajšinske gosposke tožene in tudi obsojene bile. Ko bi se bile te okrajne gosposke v državne spremenile in bi politične oblasti ob enem tudi sodnijske bile, koliko stroškov in muk bi si bilo ljudstvo manj skusilo! Namesto tega se pa od l. 1849 sem vedno poskušal, snuje in prenareja ter razdira vse, kar je sto in sto let slabejim v obrambo služilo. „Srenje se morajo po lastni delalnosti za svobodo vzgodnjeti“ — se je reklo; mnogim pisarijam po kancelijah se naj konec stori s tem, da se srenjam samostojnost (avtonomija) dá! V imenu samostojnosti se je pa premnogim (katastralnim) srenjam samostalnost vzela, ter so se pritaknile drugim srenjam, s kterimi se pa ne pogajajo ter vse vkup škodo trpijo. Namesto mnogih pisarij po kancelijah so se — in to brez odškodovanja — srenjam naložili posli, ktere bi prav za prav gosposke izvrševati imele, ter je nastalo toliko kancelij, kolikor je srenjskih uradov!

Na škodo ljudem se je sodnijska od politične uprave ločila in napravile na raznih krajih dve oblasti z obširnimi okrogi, ljudstvo se je pa na samotnem pustilo — le policijo so mu na vrat obesili, češ: „Pomagajte si sami!“ — In „svobodna srenja v svobodni državi?“ Srenja je imela poprej enega gospoda, zdaj ima tri: okr. glavarja, okr. zastop in dež. odbor, kterih vsak za more srenjo na platež obsoditi. Več pa ko je gosposk, menj se dela, ker se ena na drugo zanáša. — Med uradniki in ljudstvom je mrzla ljubezen. Pri obilnih davkih, bremenih in stroških za kolke (štampeljne), pristojbine (Gebühren) in takse se mora vendar za vsako pismo še posebe plačevati. S posli preobložene uradnije nočejo pogosto ničesar sprejeti, ampak odpravljajo stranke z besedo: „Idite k notarju, k doktorju, in dajte si pismo napraviti.“ — Deželne, okrajne in srenjske doklade so poskočile za dva-, tri- in štirikrat, javna nevarnost je pa tolika, da je osamljenemu ljudstvu za obupati. — Po svobodni ženitvi se je srenjam siromaštvo ukvartiralo, z odpravljenimi postavami zoper odrtijo se je ljudstva kapitalistom izdalo, in s postavami zemljišnega razkoso vanja se je sekira v korenino kmečkega blagostanja zasadila, in zdaj se dela na to, da se tudi zaloga ubozih vniči in brezverska napravi.

Nadloga je še posebno velika na slovenski strani dežele, kder je še vrh vsega družega narodno zatiranje, kder ima ljudstvo tu in tam uradnikov, ki ga ne spoštujejo in mu niso (narodni) prijatelji. Kakor da se hoče omamiti začne ljudstvo nespodobno rogoviliti in se v pravde spušča. — —

Utegnete mi reči: Grajati je lahko, povejte nam pa, kako krenoti, da bode boljše. Čujte! Pred vsem treba odpraviti vzrok, vzrok pa vsemu temu — je sistema (t. j. način, kakor se zdaj vlada), je liberalizem in centralizem (da se namreč vse na kup devlje in deželnim zborom v prid državnemu pravice kréjijo.) Povsod v javnem življenju treba povrniti se k prejšnjim, bolj priprostim in naravnim naredbam.

Pred vsem drugim se naj samostalne katastralne srenje na novo ustanove, ter se jim naj domače zadeve v skrb prepustijo in le to od vlade naloži, kar se brez njih opraviti ne more. Po mestih in trgih nakopičeni uradniki in oblasti se naj razdelijo in med ljudstvo postavijo. Napravijo se naj manjši upravni okrajji, in okrajna gosposka naj ima vso oblast: sodnijsko, politično in davkarsko z notarijatstvom vred. Po mestih in trgih je huda za stanovanjšča; na kmetih pa stojé najlepše grajšine prazne!

Za nadzorovanje okr. gosposk se naj zopet vpeljejo prejšnje okrožne oblasti (kresije); iz dež. odbora in ces. namestnije naj se napravi deželna vlada, ki bo dež. zboru odgovorna, ki postavlja vse uradnike, kteri toraj ne bodo več cesarski, marveč deželni služabniki. Deželni zbor pa naj bo sestavljen po zastopu raznih stanov. Iz svoje sredine voli poslance za državni zastop. Od deželnih prihodkov se odda vsako leto določen znesek za državne potrebe, kar ostaje denarja, se porabi za deželne potrebe.

To je edino prava preuredba, primerna deželnim razmeram in potrebam in tudi državi na korist. —

Tako govori poslanec, ki ima srce za ljudstvo. —